



UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA HIKOYALARNI O'QITISHDAGI MUAMMOLAR

Botirova Nigora Nurulla qizi,

Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU tayanch doktoranti

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15207529>

Annotatsiya. Ushbu maqola o'rta ta'limda hikoya qilishni o'rgatishda duch keladigan asosiy muammolarni ko'rib chiqadi. o'quvchilarning matnlarni tushinishdagi qiyinchiliklari, ularning adabiy tahlil ko'nikmalari, pedagogik yondashuvlarning samarasizligi tekshiriladi. masalalarni hal etish bo'yicha tavsiyalar ham ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: hikoya, o'rta ta'lim, pedagogik muammolar, adabiy tanqid, texnika.

Kirish. Hikoyalar badiiy adabiyotning muhim turi bo'lib, o'quvchilar nutqini, idrokini, ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shunga qaramay, o'rta ta'limda rivoyatlarni o'qitishda muayyan muammolar mavjud. Bu masalalarning birlamchi sabablari o'quvchilarda badiiy matnni tushunishning yetarli darajada rivojlanmaganligi, adabiy tahlil ko'nikmalarining kamligi, pedagoglar oldida turgan uslubiy muammolardir. Ushbu maqola ushbu muammolarni har tomonlama ko'rib chiqadi va ularni hal qilish uchun echimlarni taklif qiladi.

Hikoya - bu shaxs hayotidagi muayyan voqeani qamrab oluvchi, borliqning muhim tomonlarini yoritib beruvchi ixcham badiiy hikoya. Odatda u jonli va haqiqatga yaqinligi bilan ertakdan farq qiladi. Hikoya 5-6-sinf o'quvchilari uchun mos janr bo'lib, ertakga o'xshaydi. Bu yosh toifasidagi o'quvchilar turli shaxslar, ularning xulq-atvori, tashqi ko'rinishi va turli hodisalar haqidagi rivoyatlar bilan qiziqishadi. Binobarin, hikoyani o'quvchilarga taqdim etishda uning syujetini yoritib berish zarur. Adabiyotlar tahlili. Pedagogik usullar bo'yicha ko'plab tadqiqotlar olib borildi.

Adabiyotlar sharhi. Hikoya pedagogikasi bo'yicha ko'plab tadqiqotlar olib borildi. Vygotskiyning madaniy-tarixiy tarbiyaviy yondashuvi, Brunerning kognitiv rivojlanish nazariyasi va Dyuning faol ta'lim metodologiyasi ta'limda hikoya qilishning muhim nazariy asoslarini tashkil etadi. Zamonaviy tadqiqotlar interfaol pedagogik usullarni, metakognitiv asosni va talabalarning faolligini oshirishga qaratilgan yangi strategiyalarni qo'llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, o'rta ta'limda hikoyalarni o'qitishda an'anaviy usullar keng tarqalgan bo'lib, o'quvchilarning matnni har tomonlama tushunishlariga to'sqinlik qilmoqda.



Metodlar. Hikoya odatda so‘rovlar ob‘ektivi orqali tekshiriladi. Savollar ikkita asosiy vazifani bajaradi: hikoyaning mohiyatini tekshirish va dalillar va xulosalarni yonma-yon joylashtirish, shuningdek, voqea va harakatlar o‘rtasidagi munosabatlarni aniqlash va umumlashtirish. Hikoya mazmunini tahlil qilish va bu tahlil asosida o‘quvchilarning og‘zaki ifodasini tarbiyalash pedagogikaning asosiy yo‘nalishini tashkil etadi. Hikoyani tugatgandan so‘ng, talabaga o‘z fikrini ifodalash, mulohaza yuritish, tahlil qilish va o‘z fikrlarini etkazish uchun vaqt ajratilishi kerak. O‘quvchilarning hikoya haqidagi tasavvurlarini tushunish hikoyaning ularga ta‘sirini, ularning kognitiv dunyoqarashi qay darajada kengayganligini, qahramonlarning xatti-harakatlari o‘quvchiga qanchalik ta‘sir qilganini baholash imkonini beradi. Ushbu xulosalardan so‘ng, o‘qituvchi hikoya yoyini aniqlaydigan, hikoyaning traektoriyasini aniqlaydigan, xarakter xususiyatlarini tahlil qiladigan va asarning asosiy mavzusini aniqlaydigan savollardan foydalanadi.

Natija va muhokama. Rivoyatlar ma‘lum bir davr bilan bog‘liq. Talabalar borliqning qarama-qarshi tomonlari haqida o‘ziga xos tushunchalarga ega bo‘lib, ular qahramonlarning ma‘naviyatiga bo‘lgan qiziqishlari ta‘sirida. Ular ezgulikka mehr-muhabbatni va yomonlikni mensimaslikni rivojlantiradilar. Hikoya tahlili uning o‘ziga xos xususiyatlari va adabiy shakl sifatidagi funksiyalarini tekshirishni talab qiladi. Hikoya nafaqat uning mazmuni yoki badiiy fazilatlarini tekshirish, balki ifodali, adabiy, shartli yoki ijodiy tahliliy o‘qish, shuningdek, muammoni hal qilish usullarini qo‘llash uchun asos bo‘lishi kerak. O‘tkir Hoshimovning “Urushning so‘nggi qurboni” qissasidagi personajlarni o‘rganish va tahlil qilish keyingi matnga asoslangan sxema bo‘yicha olib borilishi mumkin: Kitobdagi Shoikromning melanxolik va loqaydligini aniqlash. Uning o‘quvchilarga ta‘sirini baholash. Urush tufayli odamlarning dunyoqarashi o‘zgarishini aks ettiruvchi fotosuratlarini toping va ko‘rib chiqing. Rivoyatda Omri xolaning tasvirlarini toping va u o‘g‘liga xabar bermasdan qulfdan o‘zini himoya qilishi mumkinligi sababini aniqlang. Shoikromni qotillikka undagan tasvirlarni aniqlang va buning sababini aniqlang. Hikoyaning sarlavhasi ortidagi mantiqiy fikrni ko‘rib chiqing va o‘z fikringizni ifodalang. Keyinchalik, talabalar ataylab bu hikoya va uning qahramonlarining taqdiri haqida o‘ylashadi. Ular Shoikrom va Omri xolaning urush va tinchlik davridagi harakatlarini tahlil qilib, yonma-yon qo‘yadi. Hikoyani o‘rgatish jarayonida o‘qituvchi asosan savollar beradi; Shunday bo‘lsa-da, o‘quvchilarni asar mazmuni va qahramonlarning harakatlarini ochib beruvchi so‘rovlarni shakllantirishga undash

“O‘ZBEK FILOLOGIYASI: MUAMMO VA YECHIMLAR” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani



juda foydali. Bu o‘quvchilarga materialni eslab qolishlariga yordam beradi va ularning tushunishini oshiradi.

Xulosa. Hikoyani o‘rgatish jarayonida duch keladigan asosiy qiyinchiliklarni quyidagicha qisqacha ta’riflash mumkin: O‘quvchilarning matnni to‘liq tushunish qobiliyatining etarli emasligi. Adabiy tahliliy qobiliyatning kamligi. Pedagoglar tomonidan eskirgan yondashuvlardan foydalanish. O‘quv jarayoniga interfaol va innovatsion metodikalarning yetarli darajada joriy etilmagani. Ushbu muammolarni hal qilish uchun zamonaviy o‘qitish texnologiyasini joriy etish, interfaol metodologiyalarni qo‘llash va o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish zarur. Bunday yondashuv o‘quvchilarga nafaqat hikoyalarni o‘qish, balki ularning mazmunini to‘g‘ri tahlil qilish va tushunish qobiliyatini rivojlantirishga imkon beradi. Xulosa qilib aytganda, hikoyaning mazmunini tushunish uchun matndan olingan keyingi vazifalarni har tomonlama sanab o‘tishimiz mumkin: O‘qituvchining matnning mazmuni bo‘yicha so‘rovlariga javob berish. Hikoya matnidan olingan vazifalarni bajarish. Talabalarning hikoya mazmuni bo‘yicha so‘rovlarini shakllantirish. Hikoya mavzusiga mos keladigan rasmlarni tasvirlash. Hikoyani alohida bo‘limlarga bo‘lish. Har bir bo‘lim uchun sarlavhani aniqlash. Hikoya rejasini tuzish Rejaga muvofiq takrorlash Rejaga muvofiq bayon tuzish. Yuqorida aytib o‘tilgan g‘oyalar va tartiblarga rioya qilish dars sifatini oshiradi va o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasini oshiradi. O‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyati kuchayadi, o‘zini ifoda etish qobiliyati yaxshilanadi va ko‘zlangan maqsadga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Adabiyot. 6-sinf uchun darslik. / S. Ahmedov, R. Qo‘chqorov, Sh. Rizayev. – Toshkent: Ma’naviyat, 2020
2. Ona tili o‘qitish metodikasi. K. Qosimov, S. Matchonov, X.G‘ulomova, Sh.Yo‘ldosheva, Sh. Sariyev. – T.: “NOSHIR”, – 2009
3. Ozoda Odiljon qizi Abdullayeva. (2021) O‘lmas Umarbekov hayoti va ijodini o‘rganishda interfaol metodlar bilan ishlash. Science and education,2(5)
4. Ozoda Odiljon qizi Abdullayeva. (2021) Saida Zunnunova hayoti va ijodini o‘rgatishning samarali usullari. Science and education, 2(5)
5. Ozoda Odiljon qizi Abdullayeva. (2021) Said Ahmad hikoyalarini o‘rganishda interaktiv metodlar. Science and education, 2(6)
6. Ozoda Odiljon qizi Abdullayeva. (2021) Umumiy o‘rta ta’limda ertak o‘qitish metodikasi. Scientific progress, 2(2)
7. Ozoda Odiljon qizi Abdullayeva. (2021) Chingiz Aytmatovning “Oq kema” asarini o‘qitishda interaktiv usullar. Scientific progress, 2(2)

**“O‘ZBEK FILOLOGIYASI:
MUAMMO VA YECHIMLAR”
mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani**



8. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
9. Bruner, J. (1986). *Actual Minds, Possible Worlds*. Harvard University Press.
10. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. Macmillan.
11. Tomashevsky, B. (1925). *Thematics. Russian Formalist Criticism*.
12. Hasanboyeva, M. (2019). “O‘zbek adabiyotini o‘qitish metodikasi.” *Ta’lim va innovatsiya jurnali*, 2(1), 45-59.

